

**JAMIYATDA AYOLLARNI MAVQEINI TA'MINLASHDA
GENDER MUNOSABATLARINING HUQUQIY AHAMIYATI**

Dildora Naildjon qizi Axmedova

O'qituvchisi, Andijon davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada jamiyatda ayollarni mavqeyini ta'minlashda gender tenglik munosabatlarining xuquqiy ahamiyati haqida tahlillar berilgan. XX - XXI asrlarda jamiyatning dolzarb muammolaridan biri sifatida gender tenglik masalalarini qayta ko'rib chiqish va uni amaliy o'zgartirish masalalari katta o'rin egallagan. Ushbu o'zgarishlarning asosiy yo'nalishi ayollarning mehnat va ijtimoiy faoliyatning turli sohalarida tutgan o'rni va rolga yangicha qarashda, har ikkala jins vakillarining motivlari, manfaatlari, pozitsiyalari va faoliyatining uyg'unligi g'oyasidadir.

Kalit so'zlar: gender tenglik, dolzarb muammolar, mehnat va ijtimoiy faoliyat, Xotin-qizlarning mavqeyi.

Kirish qismi: O'zbekistonda so'nggi yillarda gender tengsizligini bartaraf etish bo'yicha ishlar faollashdi. Gender siyosati muammolari, gender tadqiqotlari, ayniqsa, "Ayollar muammosi" bilan bog'liq masalalar rasmiy darajada davlat siyosatining ustuvor masalalari qatoriga kiritilgan. Xotin-qizlarning mavqeyini oshirish, ayniqsa, ularning huquqlarini qonuniy hujjatlari orqali himoya qilish va kengaytirish bo'yicha chora-tadbirlar belgilandi.

Universitetlarda professor-o'qituvchilarning ilmiy-tadqiqot ishlari va talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyati yagona boshqaruv va faoliyat tizimiga kiritilgan. Muammo universitet boshqaruvi va fanning o'zini o'zi boshqarish tizimida talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarining umumiy rolini aniqlashda, shuningdek uni turli bo'limlarda tashkil etish va boshqarishning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashda yotadi. Talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga olgan universitet boshqaruvi tizimiga uzviy mos

keladi: o'quv va ishlab chiqarish faoliyatini boshqarish, ilmiy-tadqiqot faoliyati va innovatsion ilmiy-texnikaviy ishlanmalarni boshqarish; yoshlar bilan tarbiyaviy va ommaviy-madaniy ishlarga rahbarlik qilish; ma'muriy-xo'jalik ishlarini boshqarish, moliya-xo'jalik faoliyatini boshqarish va boshqalar.

Zamonaviy o'smirlarning kasb tanlash muammosini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, maktab bitiruvchilari gender xususiyatlarini hisobga olgan holda keyingi kasbiy yo'nalishlarni belgilash va rejalashtirishda kattalarning yordamiga muhtoj. Bu kabi holatda mahalla, oila va ta'lim muassasining hamkorligi yetakchi o'rinni egallaydi.

Asosiy qism: Sandra Bemning "Erkaklik, ayollik va shaxsning gender turi" usuli, J. Gollandning shaxsiyatning professional turini aniqlash uchun o'zgartirilgan usuli, E. A. Klimov tomonidan differensial diagnostika so'rovnomasi asosida olingan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda maktab o'quvchilarining aniq kasbiy rejasi yo'q, ularning aksariyati (68%) kasb tanlashda mustaqillik darajasi pastligini ko'rsatmoqda.

Natijalarga ko'ra, yigitlar orasida mehnatni kasbiy taqsimlash masalalarida gender stereotiplariga amal qilish darajasi 70,8 foizni tashkil etadi. Qizlar mehnat taqsimoti bo'yicha ko'proq liberal g'oyalarga ega: ular 42,3 foiz kasblarni "erkak" va "ayol" ga taqsimlashdagi stereotiplarni hozirda ahamiyatsiz deb hisoblaydi. Tadqiqot jarayonida gender xususiyatlar asosida o'quvchilarning kasb tanlashdagi afzalliklari aniqlanib olinmoqda.

Gender ijtimoiylashuv maktab o'quvchilarining rivojlanishi va moslashuvi jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, shaxsiy va kasbiy sohalarda o'zini o'zi belgilashga yordam beradi.

O'smirlarning gender ijtimoiylashuvini hisobga olish bolaning kasb tanlash istiqbollari amalga oshirish ichki tayyorlikni shakllantirishga yordam beradi. Bunda gender yondashuv asosida o'quvchi-yoshlarni kasbiy yo'naltirishga qaratilgan intensivlashgan didaktik ta'minotlarni ta'lim jarayonida tadbiiq qilish bilan izohlash mumkin. Bunda yoshlarni, asosan, kichikligidan boshlab kitobga oshno qilish, o'z fikrini erkin bayon qila olish imkoniyatini berish hamda ularni

tinglash muhim ahamiyat kasb etadi.

Talabalarning ilmiy ishlanmalarining bir qismi, qoida tariqasida, kafedralarning yetakchi o'qituvchilari bilan birgalikda universitet faniga va tashkilotning moliyaviy bazasini mustahkamlashga ma'lum hissa qo'shishi mumkin. Universitetda ixtisoslashgan yo'nalishlarda (universitetlar yoki fakultetlarda), ham turli profildagi universitetlarni qamrab olgan umumiy yo'nalishlarda rivojlanmoqda. Ikkinchisiga gumanitar tadqiqotlar, fanning turli sohalarida, shuningdek, fakultet yoki universitetlarda ilmiy ishlar kiradi.

Shuningdek, mamlakatdagi gender tenglik muammolarini hal qilish uchun 14 mintaqadagi turli sohalardagi 180 dan ortiq ayollarni birlashtirishni maqsad qilgan. Asosiy maqsadlar quyidagilardan iborat:

- har bir mintaqada ayollarning tadbirkorlik, ilm-fan, axborot texnologiyalari, sport va ommaviy axborot vositalarida ishtirok etishidagi asosiy to'rsiqlarni aniqlash;
- nogiron rahbar ayollarni qo'llab-quvvatlash;
- gender asosidagi zo'rvonlik va tengsizlikni kuchaytiruvchi gender stereotiplari va zararli ijtimoiy normalarni yo'q qilishga hissa qo'shish;
- har bir hududda xotin-qizlarning mavqeini barqaror yaxshilashga ko'maklashish bo'yicha davlat organlari uchun dasturlar, chora-tadbirlar rejalari va tavsiyalar ishlab chiqish.

Rezolyutsiya dunyoning barcha davlatlarini mavjud muammoga e'tibor qaratishga, ilm-fan, texnika va innovatsiya sohalaridagi gender notenglikning sabablarini aniqlash uchun harakat qilishga, shuningdek, ayollar va qizlarni ilmiy faoliyatga jalb etishga qaratilgan chora-tadbir va dasturlarni tashkil etishga chaqiradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, yoshlarni qo'llab-quvvatlash va ularda paydo bo'layotgan yangi fikr va g'oyalarni qo'llab-quvvatlash ularda o'ziga bo'lgan ishonchni yanada ortishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Алиев М.М., Ивлева Е.В. (2021). Научно-исследовательская деятельность

женщины в Узбекистане. Науки об образовании. №5 (14), 31-39.

2. Rasulova D.V. (2020) Universitetdagi tadqiqot ishlariga ayollarni jalb qilish. Innovatsiya. 8 (226). 96-104.

3. Саодат Пархаджановна Саидакбарова. "CHALLENGES WOMEN ENCOUNTER IN SCIENCE AND BUSINESS IN UZBEKISTAN" Oriental Conferences, vol. 1, no. 1, 2024, pp. 301-307. doi:10.24412/cl-36892-2024-40-301-307

4. Yuldosheva N.N., Chernikovskaya M.V. (2021). Talaba yoshlarning ilmiy tadqiqotlarga bo'lgan qiziqishini rivojlantirish: tajriba va muammolar // Kemerovo davlat universiteti axborotnomasi. Seriya: Siyosiy, sotsiologiya va iqtisodiy fanlar. № 1. 186–194.

5. UNICEF foundation of gender-transformative Approaches <https://cutt.ly/6hatOke>

6. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining qarori, 28.05.2021 yildagi SQ-297-IV-son

7. Hamidov, Xayrulla. "THE STORY OF" POMEGRANATE" IS IN TURKISH AND RUSSIAN LANGUAGES." Sharqshunoslik. Востоковедение. Oriental Studies 3.02 (2024): 39-47.

8. Kasimova, Sarvinoz Sayfullaevna. "Transformación de frases y sus destrucciones." Salud, Ciencia y Tecnología-Serie de Conferencias 3 (2024): 740-740.